

Gotowość Polaków do współpracy

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od dwóch dekad pytamy Polaków o ich stosunek do wspólnego działania, co pozwala nam obserwować długofalowe zmiany w tej dziedzinie¹. W naszych badaniach staramy się z jednej strony sprawdzić, jak wysoko Polacy cenią sobie współpracę z innymi, a z drugiej – w jakim zakresie są gotowi zaangażować się w nią w praktyce.

STOSUNEK DO WSPÓLNEGO DZIAŁANIA

By przekonać się, jaki jest stosunek badanych do samej idei współpracy, poprosiliśmy ich o odniesienie się do dwóch par stwierdzeń. Pierwsza para dotyczy ogólnej skuteczności wspólnego działania, druga odnosi się do skuteczności współpracy przy rozwiązywaniu problemów, które dotyczą ich najbliższe otoczenie.

Przekonanie o ogólnej skuteczności współpracy i jej przewadze nad działaniem w pojedynkę podziela zdecydowana większość badanych (81%, spadek o 2 punkty procentowe względem pomiaru z 2020 roku). Przeciwnego zdania jest tylko co jedenasty badany (9%), a co dziesiąty (10%) nie ma na ten temat wyrobionej opinii. Rozkłady odpowiedzi w tej kwestii nie ulegają większym zmianom od dwudziestu lat. Z wyjątkiem pomiaru z 2004 roku, kiedy o skuteczności współpracy przekonanych było mniej więcej trzech na czterech badanych (74%), odsetek ten utrzymuje się na poziomie około 80%.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (382) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

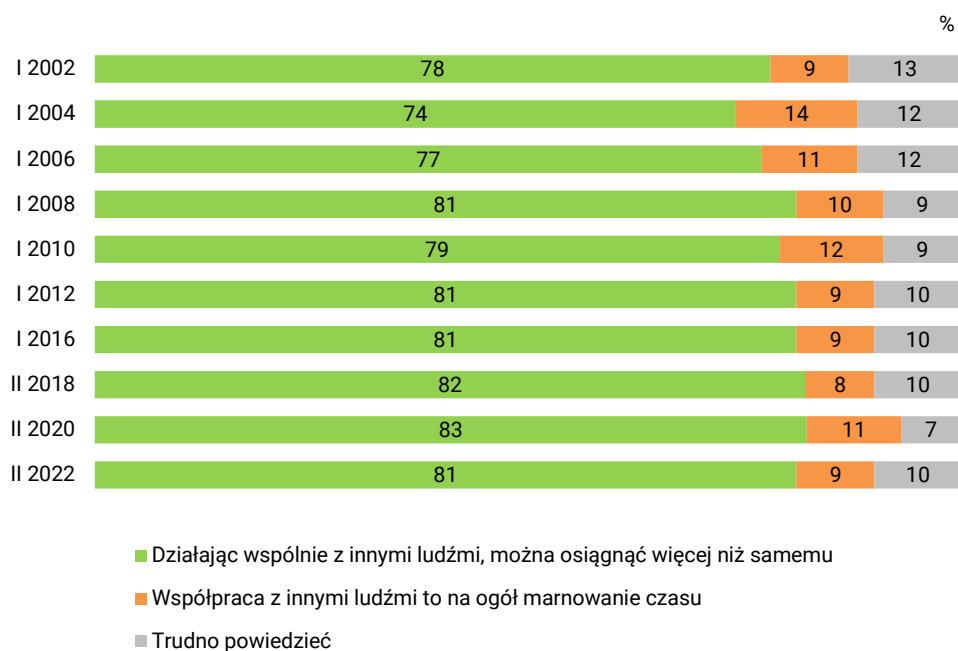
- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 31 stycznia do 10 lutego 2022 roku na próbie liczącej 1065 osób (w tym: 52,7% metodą CAPI, 30,3% – CATI i 17,0% – CAWI).

Badanie zostało zrealizowane przed inwazją Rosji na Ukrainę.

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

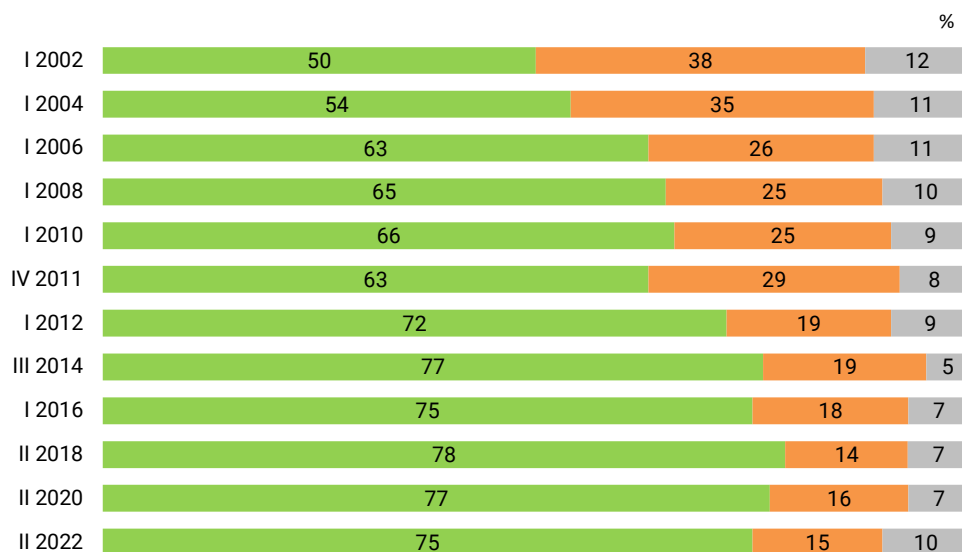
RYS. 1. Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?

Przekonanie o skuteczności współpracy przy rozwiązywaniu problemów swojego otoczenia jest tylko trochę mniej powszechne. Trzy czwarte badanych (75%, spadek o 2 punkty względem poprzedniego pomiaru) wyraziło przekonanie, że działając wspólnie z innymi ludźmi, takimi jak oni, są w stanie pomóc potrzebującym lub zaradzić niektórym problemom swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta. Przeciwnego zdania było 15% ankietowanych, a 10% wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Warto zwrócić uwagę, że w rozkładach odpowiedzi na to pytanie – które może być traktowane nie tylko jako pytanie o ogólną wartość współpracy, ale i o grupowe poczucie sprawczości – odnotowujemy akurat wyraźne, długofalowe zmiany. Kiedy zadaliśmy je po raz pierwszy dwadzieścia lat temu, tylko połowa badanych (50%) miała poczucie, że może zmienić swoje otoczenie na lepsze we współpracy z podobnymi sobie ludźmi. Od tamtej pory odsetek ten powoli rósł, w 2006 roku przekroczył po raz pierwszy pułap 60%, a w 2012 roku – 70%. Od dekady utrzymuje się on w okolicach 75%.

RYS. 2. Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?

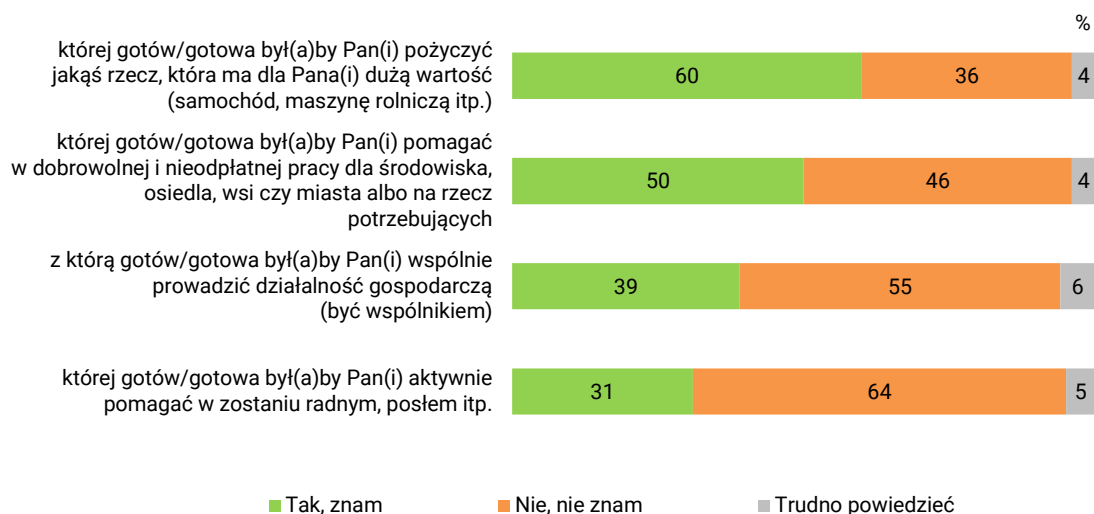
- Ludzie tacy jak ja, działając wspólnie z innymi, mogą pomóc potrzebującym lub rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta
- Ludzie tacy jak ja, nawet działając wspólnie z innymi, nie są w stanie pomóc potrzebującym, ani rozwiązać problemów swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta
- Trudno powiedzieć

GOTOWOŚĆ DO WSPÓŁPRACY

Poza ogólnym przekonaniem o skuteczności wspólnego działania interesowała nas również gotowość Polaków do współpracy – w różnych obszarach – z osobami z ich otoczenia. Zapytaliśmy więc badanych, czy znają osoby (spoza swojej rodziny), którym byliby gotowi pomóc w jakiś z czterech następujących sposobów: 1) pożyczyć im coś wartościowego, 2) pomóc im w nieodpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska lub potrzebujących, 3) prowadzić z nimi działalność gospodarczą, 4) pomóc im w działalności politycznej.

Tak jak przy poprzednich badaniach, Polacy najczęściej deklarowali, że byliby gotowi pożyczyć znajomej osobie coś cennego (60%), nieco rzadziej, że mogliby pomagać znajomemu za darmo w pracy na rzecz wspólnego otoczenia lub potrzebujących (50%), czy prowadzić ze znajomym wspólnie działalność gospodarczą (39%), a najrzadziej, że znają kogoś, komu byliby gotowi pomagać w zostaniu radnym lub posłem (31%).

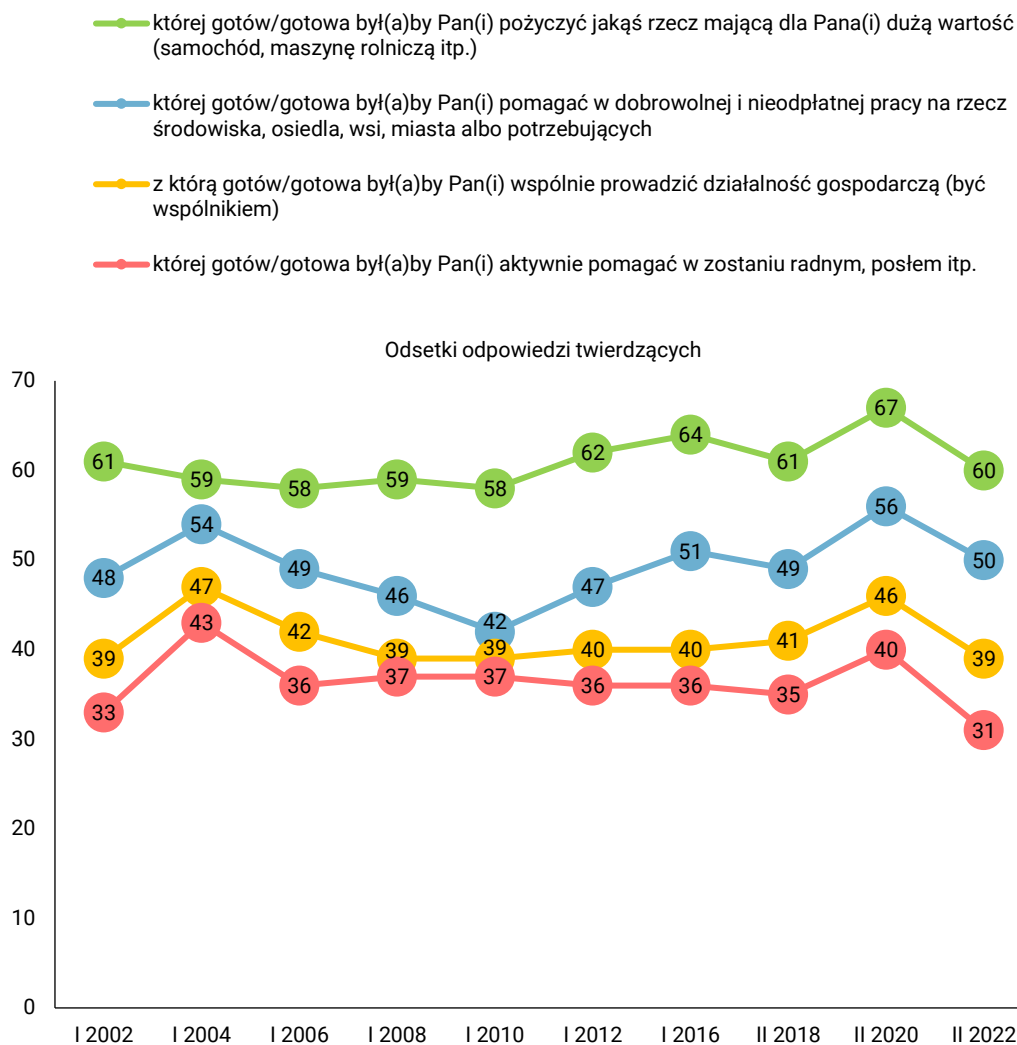
RYS. 3. Czy zna Pan(i) jakąś osobę spoza swojej rodziny:

We wszystkich czterech obszarach gotowość Polaków do pomocy spadła względem poprzedniego pomiaru – w przypadku pomocy w nieodpłatnej pracy odnotowaliśmy 6-punktowy spadek, w kwestiach pożyczenia czegoś cennego i współpracy gospodarczej spadki wyniosły po 7 punktów procentowych, a w przypadku pomocy w aktywności politycznej – aż 9 (zob. rysunek 4). Zmiana jest tym wyraźniejsza, że przy ostatnim pomiarze wyniki były wyjątkowo wysokie. Przy tym, nawet w zestawieniu z jeszcze wcześniejszymi pomiarami, niektóre z obecnych wyników są rekordowo niskie, np. odsetek respondentów gotowych wspomóc znajomego w staraniach o zostanie radnym lub posłem (31%) jest najniższy, odkąd pytamy o tę kwestię. Z kolei odsetek badanych gotowych prowadzić ze znajomym działalność gospodarczą spadł do poziomu wprowadziliśmy już przez nas odnotowywanego (39%), ale w ciągu ostatnich dwóch dekad nigdy nie był on niższy.

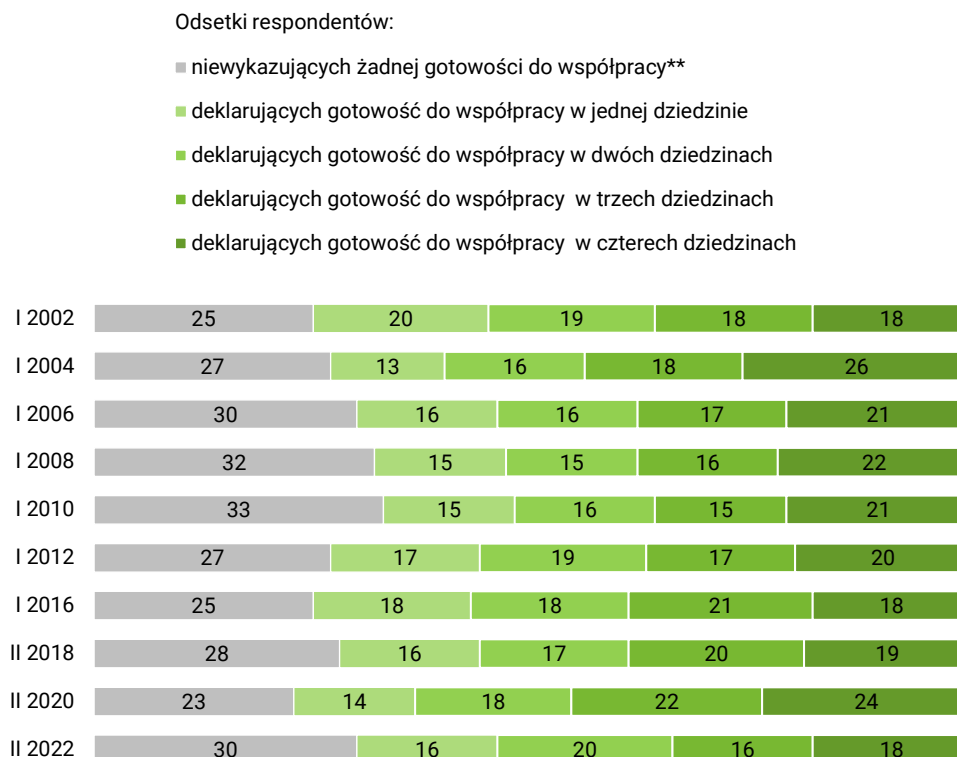
Swoją rolę w obniżeniu gotowości Polaków do niesienia pomocy innym mogła zapewne odegrać pandemia COVID-19, która wybuchła w Europie tuż po tym, jak przeprowadziliśmy nasz poprzedni pomiar (badanie zrealizowaliśmy w lutym 2020 roku). Realia panującej zarazy i długich okresów wymuszonej izolacji mogły z jednej strony osłabić więzi badanych ze znajomymi, a z drugiej strony skłonić ich do skupienia się na własnych potrzebach i bezpieczeństwie.

RYS. 4. Czy zna Pan(i) jakąś osobę spoza swojej rodziny:

Prawie co trzeci Polak (30%) nie zna nikogo, komu byłby gotów udzielić pomocy w którymkolwiek z wymienionych w naszych pytaniach obszarów – to wzrost o 7 punktów procentowych względem pomiaru z 2020 roku, choć w latach 2008–2010 odsetki te były jeszcze wyższe. Zarazem większość badanych (70%) deklaruje wciąż, że udzieliłaby takiej pomocy w przynajmniej jednej z tych kwestii, w tym 18% (spadek o 6 punktów względem 2020 roku) we wszystkich czterech.

RYS. 5. Poziom gotowości do współpracy z ludźmi spoza swojej rodziny*

* Uwzględniono gotowość do pożyczenia wartościowych rzeczy, pracy społecznej na rzecz swojego środowiska i osób potrzebujących, wspólnego prowadzenia działalności gospodarczej oraz politycznej

** Respondenci, którzy na wszystkie pytania odpowiedzieli: „nie znam” lub „trudno powiedzieć”

Średnia liczba obszarów, w których ankietowani deklarowali gotowość do współpracy z osobami spoza swojej rodziny, wyniosła 1,78 (z kolei mediana wyniosła 2). Szczegółowa analiza pokazuje, że na ich postawę mogą wpływać różne zmienne socjodemograficzne. Średnie te są na przykład wyraźnie wyższe u respondentów młodszych (2,24 w grupie wiekowej 18–24 lata wobec 1,07 wśród najstarszych badanych), lepiej wykształconych (2,43 wśród osób z wykształceniem wyższym wobec 1,13 wśród osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym), a także wśród lepiej oceniających swoje warunki materialne (1,95 wśród tych, którzy oceniają je jako dobre, wobec 1,18 wśród oceniających je jako złe).

TABELA 1

Poziom gotowości do współpracy z osobami spoza swojej rodziny (średnia liczba dziedzin, w których badani widzą możliwość współpracy)

		Średnia	Odchylenie standardowe
Ogółem		1,78	1,48
Płeć	Mężczyźni	1,96	1,48
	Kobiety	1,62	1,47
Wiek	18–24 lata	2,24	1,33
	25–34	2,24	1,43
	35–44	2,01	1,46
	45–54	1,89	1,48
	55–64	1,61	1,50
	65 lat i więcej	1,07	1,32
Miejsce zamieszkania	Wieś	1,92	1,52
	Miasto do 19 999	1,45	1,44
	20 000 – 99 999	1,64	1,45
	100 000 – 499 999	1,79	1,48
	500 000 i więcej mieszk.	1,87	1,38
Wykształcenie	Podstawowe/gimnazjalne	1,13	1,30
	Zasadnicze zawodowe	1,25	1,35
	Średnie	1,94	1,47
	Wyższe	2,43	1,40
Dochody na jedną osobę	Do 999 zł	1,80	1,52
	Od 1000 zł do 1499 zł	1,41	1,40
	Od 1500 zł do 1999 zł	1,58	1,49
	Od 2000 zł do 2999 zł	1,87	1,43
	3000 zł i więcej	2,44	1,40
Ocena własnych warunków materialnych	Złe	1,18	1,32
	Średnie	1,68	1,49
	Dobre	1,95	1,47

Zdecydowana większość Polaków ma niezmiennie pozytywny stosunek do idei wspólnego działania, a znaczna część z nich byłaby gotowa pomóc znajomej osobie w różnych wymiarach. Niemniej jednak w przypadku wszystkich stawianych przez nas pytań dotyczących gotowości Polaków do współpracy obserwujemy w tym roku mniej lub bardziej wyraźne spadki odpowiedzi przychylnych. Ma to zapewne związek z epidemią COVID-19, która wybuchła w Europie wkrótce po przeprowadzeniu przez nas poprzedniego pomiaru i mogła ograniczyć zarówno możliwości, jak i chęci Polaków do wspólnego działania.

Opracował

Jonathan Scovil